

УДК 378.147.091.3:[612.17+616.12]-053.2

ШУМНА Т.Є.

Запорізький державний медичний університет

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИТЯЧОЇ КАРДІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ IV ТА VI КУРСІВ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НА КАФЕДРІ ФАКУЛЬТЕТСЬКОЇ ПЕДІАТРІЇ

Резюме. При викладанні дитячої кардіології студентам IV та VI курсів медичного факультету на кафедрі факультетської педіатрії використовують поєднання сучасних інноваційних технологій та традиційних практично орієнтованих методів викладання, що значно поліпшує ефективність, результативність навчання та підвищує формування професійних вмінь та навичок у студентів. Основним критерієм знань, умінь, навичок є засвоєння студентами навчального матеріалу з різних розділів дитячої кардіології згідно з програмами, навчальними планами, а вивчення особливостей електрокардіографічного та ехокардіографічного досліджень стимулює студентів до постійної теоретичної та практичної підготовки, кращого засвоєння матеріалу, підвищує мотивацію до навчання, сприяє формуванню майбутнього сімейного лікаря як висококваліфікованого клініциста та діагноста.

Ключові слова: кафедра, кардіологія, викладання, студенти.

Вступ

На сучасному етапі одним із ключових завдань державної політики є вирішення питань, що стосуються подальшого розвитку та модернізації системи охорони здоров'я України. Тому підготовка висококваліфікованих спеціалістів у вищих медичних навчальних закладах повинна відповідати найвищим стандартам надання медичної допомоги населенню з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики [1].

В XXI столітті сімейна медицина стала невід'ємною частиною охорони здоров'я Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Канади, Ізраїлю, але в кожній країні підготовка сімейних лікарів має свої серйозні проблеми [5]. Це обумовлює необхідність впровадження в навчальний процес нових форм і методів навчання, що сприяють його інтенсифікації, стимулюють розумову діяльність студентів і формують у майбутніх спеціалістів навички самостійної і творчої роботи [2, 7, 8].

На XV Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті члена-кореспондента НАН, АМН України, РАМН професора В.М. Сідельникова (1928–1997), Всеукраїнській науково-методичній нараді «Актуальні питання викладання педіатрії у вищих медичних на-

вчальних закладах III–IV рівнів акредитації МОЗ України» (м. Харків, 2013) заступник директора Департаменту роботи з персоналом, освіти та науки МОЗ України, член-кореспондент НАМН України професор О.П. Волосовець наголосив, що пріоритетним завданням кожного викладача є підготовка високопрофесійних лікарів, які володіють глибокими теоретичними знаннями та здатні самостійно застосовувати їх на практиці, особливо на етапі первинної ланки надання медичної допомоги населенню, а позитивні напрацювання закордонного досвіду в медичній освіті необхідно розвивати та вдосконалювати. Не втратили сьогодні своєї актуальності і слова великого українського поета Т.Г. Шевченка «Учіться, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь», тому що вдале поєднання сучасних інноваційних технологій з традиційними клінічними розборами хворих, проведенням патологоанатомічних конференцій, курацією конкретного хворого з максимально самостійним виконанням діагностичних заходів та призначенням лікування під керівництвом викладача дозволить студентам ще

© Шумна Т.Є., 2014

© «Здоров'я дитини», 2014

© Заславський О.Ю., 2014

на етапі навчання набути певного практичного досвіду та впевнитися в силі пристрасті свого покликання до обраної спеціальності.

Сучасне реформування медицини на сімейний напрямок вимагає, щоб сучасний лікар був однаково високопрофесійним спеціалістом при лікуванні як дорослих, так і дітей. А розуміння того, що хвороби дорослих починаються ще в дитинстві, дозволить в кожній сім'ї ефективно проводити і профілактичні заходи, особливо щодо розвитку серцево-судинних захворювань. Адже, згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, серцево-судинна патологія посідає перше місце у світі за поширеністю і зумовлює понад половину всіх випадків смерті та третину випадків інвалідності. В нашій країні хвороби серця і судин поширені серед 3/4 населення і призводять до смерті в 62,5 % випадків, що значно вище показників в розвинених країнах [3]. Тому майбутні сімейні лікарі повинні мати високі теоретичні та практичні знання, щоб своєчасно як діагностувати, так і лікувати та профілакувати патологію серцево-судинної системи у своїх пацієнтів.

Метою цієї публікації є аналіз методичного та методологічного забезпечення та вдосконалення навчального процесу при вивченні розділу «Дитяча кардіологія» на кафедрі факультетської педіатрії студентами IV та VI курсу медичного факультету.

Сучасні світові тенденції розвитку вищої освіти та напрями діяльності Болонського процесу безперечно потребують розмаїття поглядів і нових підходів до проведення занять та викладання навчального матеріалу [6]. На кафедрі факультетської педіатрії методологія організації навчального процесу навчання студентів IV та VI курсів медичного факультету здійснюється за кредитно-модульною системою, яка базується на об'єднанні модульних технологій навчання та залікових одиниць вимірювання засвоєння навчального матеріалу. Згідно з типовою програмою з дисципліни «педіатрія» (2013 р.) студенти IV курсу 7–8 семестрів поспіль вивчають такі важливі теми з дитячої кардіології, як найбільш поширені вроджені вади і запальні та незапальні захворювання серця у дітей, гостра ревматична лихоманка, ювенільний ревматоїдний артрит та системні захворювання сполучної тканини. Додатково, у вигляді самостійної роботи, студенти опрацьовують матеріал, що стосується вивчення інфекційного ендокардиту. На VI курсі тематичний план практичних занять включає 4 теми, присвячені диференційній діагностиці кардіомегалій, порушень серцевого ритму та провідності, системних захворювань сполучної тканини та системних васкулітів, артеріальних гіпертензій у підлітків. Велика увага приділяється вмінню надавати невідкладну допомогу при гострій серцевій недостатності, пароксизмальних порушеннях серцевого ритму та

синдромі Морган'ї — Адамса — Стокса. Особлива увага приділяється навчально-методичному забезпеченню лекційного матеріалу, у якому висвітлюються найбільш сучасні питання діагностики, клініки та лікування серцево-судинних захворювань. При підготовці лекцій використовують мультимедійні та відеопрезентації, наочні схеми патогенезу, діагностики, лікування, з демонстрацією сучасних методів дослідження серцево-судинної системи у хворих з різною патологією. Демонстрація матеріалу з практики лектора та його коментар значно мотивують увагу студентів до викладання матеріалу за представленою темою. На практичних заняттях і лекціях постійно робиться акцент на особливостях функціонування серцево-судинної системи залежно від віку не тільки дитини, а й дорослого.

Важливим засобом забезпечення якісної підготовки студентів до інтегрованого іспиту «Крок-2» та контролю знань є проведення тренувального комп'ютерного тестування у режимі RATOS. З цією метою на кафедрі існує база тестів з дитячої кардіології різного рівня складності, які містять певну змістовну інформацію, зручні у користуванні, охоплюють питання надання невідкладної допомоги, питання диференційної діагностики. Щоб більш стандартизовано та об'єктивно оцінити підготовку студентів, використовуються і ситуаційні задачі з кардіології, які містять питання з протоколів лікування, що дозволяє контролювати не тільки рівень теоретичних знань студентів, а й розвиток логічного професійного мислення майбутніх лікарів. Для індивідуальної самостійної підготовки студентів розроблені та надруковані методичні розробки і створені всі умови для розширення інформаційного простору із використанням вільного доступу до Wi-Fi та викладанням на web-сторінці кафедри достатньої кількості навчальної інформації в електронному варіанті, методичних рекомендацій з тестовими та клінічними завданнями. Але залучення сучасних технологій у навчально-методичне забезпечення практичних занять жодною мірою не може замінити роботу студентів з хворим у ревмокардіологічному відділенні (РКВ). Так, на кафедрі факультетської педіатрії, яку очолює д.м.н., професор С.М. Недельська, основний акцент при вивченні дитячої кардіології робиться на тому, щоб кожний студент аудиторно засвоєні теоретичні знання міг повноцінно застосовувати на практиці біля ліжка тематичних хворих. Курація хворих проводиться на базі РКВ МКДЛ № 5 м. Запоріжжя. Завдяки плідній співпраці куратора відділення к.м.н. І.О. Жиленко, лікарів вищої категорії РКВ А.В. Шапран, Н.О. Долженко, під контролем викладачів кафедри факультетської педіатрії студенти щоденно оглядають пацієнтів із різною кардіальною патологією, закріплюючи набуті практичні навички щодо об'єктивного обсте-

ження хворих. При курації хворих майбутні лікарі демонструють вміння фізикальних обстежень, визначення окремих синдромів, трактують лабораторні та інструментальні методи дослідження. Диференційна діагностика та остаточний клінічний діагноз студенти обґрунтовують під час захисту історій хвороб, демонструють знання алгоритмів лікування з елементами фармакокінетики та фармакогнозії захворювань. Всі діагностично та клінічно складні випадки захворювань серцево-судинної системи (вроджені вади серця, артрити, що потребують диференційної діагностики, порушення серцевого ритму, синкопальні стани) обов'язково поглиблено вивчаються під час клінічних розборів, де студенти разом із викладачем безпосередньо опитують та обстежують пацієнта і навіть беруть участь в обговоренні при постановці діагнозу та призначенні лікування. Окрім того, враховуючи необхідність підготовки лікарів сімейної медицини, на нашій кафедрі ще зі студентської лави майбутні спеціалісти набувають знань за суміжними спеціальностями, а саме з функціональної та ультразвукової діагностики. Так, студенти самостійно виконують електрокардіографічне обстеження пацієнтів — від накладання електродів до безпосереднього запису плівки та розшифровки електрокардіограми. А створений архів електрокардіограм дозволяє наочно демонструвати порушення ритму та провідності, фаз де- та реполяризації, гіпертрофії міокарда шлуночків, синдром WPW, роботу штучного водія ритму, вогнищевий інфаркт міокарда у дорослих. Але першим за значимістю методом візуалізації при всіх видах патології серця у дітей і дорослих є ехокардіографія. Дослідження, що проводиться на кафедральному ультразвуковому апараті Esaote Mylab 50, дозволяє студентам бачити зображення серця в реальному масштабі часу та швидко отримувати відповідь на питання, що виникли при об'єктивному обстеженні пацієнта, наприклад зіставити анамнестичне опитування, дані аускультативної та перкусії, результати лабораторного та електрокардіографічного дослідження з реальними порушеннями серцево-судинної системи. Щоб розпізнавати ехокардіографічні зображення структур та положення серця, розуміти принцип доплерографії, студенти повторюють анатомію, фізіологію та біофізику, радіологію, пропедевтичну педіатрію та внутрішні хвороби. Щоденне проведення разом з викладачем ехокардіографічне обстеження з використанням В- та М-режимів, доплерографії дозволяє оцінити розміри камер серця, функції шлуночків та клапанів, потоки крові та розуміти особливості гемодинаміки. Тому вже наприкінці вивчення всіх тем з дитячої кардіології студенти вміють відрізнити норму від патології за зображенням на моніторі ультразвукового апарату і взагалі змінюються на очах, дорослішають, відчують свою відповідальність, більш старанно

готуються до занять, вивчають додаткову літературу, у них з'являється мотивація до навчання. Також хочеться відзначити, що всі викладачі кафедри факультетської педіатрії мають високий рівень кваліфікації, комунікабельні, мають професійний практичний, науково-культурний світогляд та ораторські здібності. Для зростання педагогічної та спеціальної майстерності викладацького складу досвідчені доценти виконують організаційну, методичну та пояснювальну роботу для всіх викладачів, що створює і уніфікує єдину технологію навчання та виконання практичних навичок.

Наведений досвід викладання дитячої кардіології у студентів IV та VI курсів медичного факультету робить практичні заняття системно-цілісними, дозволяє досконало оволодівати практичними навичками при раціональному використанні часу, матеріально-технічних та методичних засобів, значно підвищує якість навчання студентів. Основним критерієм знань, умінь, навичок є засвоєння студентами навчального матеріалу згідно з програмами, навчальними планами. Використання на практичних заняттях ситуаційних задач, курація хворих, оволодіння навичками електрокардіографічного та ехокардіографічного досліджень сприяють формуванню майбутнього сімейного лікаря як висококваліфікованого клініциста та діагноста.

Висновки

1. Поєднання сучасних інноваційних технологій та традиційних практично-орієнтованих методів викладання поліпшує ефективність, результативність навчання та підвищує формування професійних навичок у студентів.

2. Основним критерієм знань, умінь, навичок є засвоєння студентами навчального матеріалу з різних розділів дитячої кардіології згідно з програмами та навчальними планами.

3. Практично-орієнтоване викладання дитячої кардіології з вивченням особливостей електрокардіографічного та ехокардіографічного досліджень стимулює студентів до постійної теоретичної та практичної підготовки, кращого засвоєння матеріалу, підвищує мотивацію до навчання, сприяє формуванню майбутнього сімейного лікаря як висококваліфікованого клініциста та діагноста.

Список літератури

1. Богатирьова Р.В. Основні завдання вищої медичної освіти у процесі реформування системи охорони здоров'я України [Текст] // *Медична освіта*. — 2013. — № 2. — С. 5-8.
2. Волосовець О.П. Зміст і форми організації самостійної роботи студента у вищих медичних навчальних закладах IV рівня акредитації [Текст] / О.П. Волосовець, І.С. Вітенко // *Медична освіта*. — 2004. — № 1. — С. 5-8.
3. Значення ультразвукового дослідження в діагностиці тонзилитних уражень серцево-судинної системи у дітей [Текст] / О.І. Сміян, Ю.А. Мозгова, Т.П. Бинда [та ін.] // *Педіатрія, акушерство та гінекологія*. — 2012. — № 4. — С. 19-22.

4. Кульчицький В.Й. Формування професіогенезу особистості студентів медичних вузів України [Текст] // Медична освіта. — 2012. — № 1. — С. 36-39.

5. Рамсботем С.Е. Семейная медицина в Соединенном Королевстве (Великобритании) [Текст] // Земский врач. — 2011. — № 3. — С. 37-42.

6. Пішак В.П. З досвіду застосування кейс-методу та проактивної презентації при читанні лекційного матеріалу [Текст] / В.П. Пішак, О.І. Захарчук, М.І. Кривчанська // Медична освіта. — 2013. — № 1. — С. 16-20.

7. Сиволап В.Д., Михайлівська Н.С. Застосування діагностичних алгоритмів у навчальному процесі студентів медичного факультету // Запорозький медичний журнал. — 2007. — № 1. — С. 150-151.

8. Федченко С.Н. Использование современных технологий, системы контроля и коррекции знаний студентов в контексте Болонского процесса // Клінічна та експериментальна патологія. — 2006. — Т. 5, № 1. — С. 53-56.

Отримано 20.12.13 ■

Шумная Т.Е.

Запорозький державний медичний університет

**ОПЫТ ПРЕПОДАВАНИЯ ДЕТСКОЙ КАРДИОЛОГИИ
СТУДЕНТАМ IV И VI КУРСОВ МЕДИЦИНСКОГО
ФАКУЛЬТЕТА НА КАФЕДРЕ ФАКУЛЬТЕТСКОЙ
ПЕДИАТРИИ**

Резюме. При преподавании детской кардиологии студентам IV и VI курсов медицинского факультета на кафедре факультетской педиатрии используют сочетание современных инновационных технологий и традиционных практически ориентированных методов преподавания, что значительно улучшает эффективность, результативность обучения и увеличивает формирование профессиональных умений и навыков у студентов. Основным критерием знаний, умений, навыков является усвоение студентами учебного материала по разным разделам детской кардиологии согласно программам, учебным планам, а изучение особенностей электрокардиографического и эхокардиографического исследований стимулирует студентов к постоянной теоретической и практической подготовке, лучшему освоению материала, повышает мотивацию к обучению, способствует формированию будущего семейного врача как высококвалифицированного клинициста и диагноста.

Ключевые слова: кафедра, кардиология, обучение, студенты.

Shumna T.Ye.

Zaporizhya State Medical University, Zaporizhya, Ukraine

**EXPERIENCE OF TEACHING PEDIATRIC CARDIOLOGY
TO THE STUDENTS OF IV AND VI COURSES OF MEDICAL
FACULTY AT THE DEPARTMENT OF INTERMEDIATE LEVEL
PEDIATRICS**

Summary. While teaching pediatric cardiology to the students of IV and VI courses of medical faculty at the department of intermediate level pediatrics, there is being used the combination of modern innovative technologies and traditional practice-oriented teaching methods, that greatly improves the efficiency, the effectiveness of training and increases the formation of professional skills among students. The main criterion of knowledge and skills is the assimilation of students of educational material in different sections of pediatric cardiology according to programs, curricula, and the study of electrocardiographic and echocardiographic features encourages students to constant theoretical and practical training, the better retention of the material, increases the motivation to learn, contributes to the formation of the future family physician as a highly clinician and diagnostician.

Key words: department, cardiology, teaching, students.